

Danske advokaters rekrutteringsmønstre gennem den moderne stats udvikling

En undersøgelse af danske advokaters rekrutteringsmønstre fra enevælden til den universelle velfærdsstat

Jens Michael Rude
Ingrid Jespersens Gymnasieskole
Humaniora
Projekt Forskerspirer 2022

Forskerkontakt: Ole Hammerslev, Syddansk Universitet

¹ Themis, den græske mytologiske gudinde for lov og orden.
<https://www.greekboston.com/culture/mythology/themis/>

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Problemformulering og formål.	4
Afgrænsning	5
Teori.....	5
Klassesystemets definition: Inspiration fra England	6
Metode	7
Konklusion	8
Tak	8
Kontakt	8
Litteraturliste	9

Indledning

I 9.klasse var jeg elevpraktikant i Østre Landsret. Her fik jeg et indblik i retssystemet og et indtryk af de jurister, der arbejder i det. Særligt forsvarsadvokaterne lagde jeg mærke til. De advokater, jeg mødte, lod til at være meget af samme type. Deres velformulerede argumentation og optræden i retssalen viste, at de havde fælles træk. Jeg tror ikke, at det alene beroede på, at de havde fået den samme uddannelse, men måske også på fælles baggrund, værdier og indstilling.

Siden retsstatens indførelse i Danmark, hvor domstolene blev uafhængige af den udøvende magt,² har advokaters kendskab til loven været rygraden i at opretholde magtens tredeling. Uanset indkomst og formue har alle borgere, som er blevet sigtet for en forbrydelse, ret til en advokat. Advokaternes job er at føre sager i retten for klienter og at rådgive i juridiske spørgsmål.³

Den moderne lovgivnings legitimitet og sikring af demokratiske frihedsrettigheder er kun gyldige såfremt, borgerne kan forstå sig selv som medskrivere til de love, der sikrer dem deres frihed. Hvis lavere stillede borgere reelt ikke har en mulighed for at deltage i det juridiske felt på grund af uformelle magtstrukturer, har vi et problem med vores retssystem.

² Den Store Danske: "Retsstat" af Ph.D., Cand. Jur. Lisbeth Christoffersen (2015)

³ Den Store Danske: "Advokat" af Jens Søndergaard (2021)

Problemformulering og formål.

For at indkredse emnet er jeg kommet frem til følgende problemformulering:

Hvilke ligheder og forskelle kan observeres i danske advokaters rekrutteringsmønster ved hhv. indførelsen af grundloven og velfærdsstaten, og i hvilken grad har disse ligheder og ændringer reproduceret et klassestruktureret retssystem”

I Danmark er der allerede blevet lavet flere undersøgelser af, hvorvidt familiebaggrund spiller en rolle for ens fremtidige jobmuligheder. Ifølge Arbejderbevægelsens Erhvervsråd får akademikerbørn ofte lange uddannelser, mens over 40% af dem med arbejdsløse forældre ikke får anden uddannelse end grundskolen⁴. Statistikken synes i modstrid med tanken om en velfærdsstat, som blandt andet skal sikre en høj social mobilitet.

Projektets formål er at undersøge de danske advokaters rekrutteringsmønster gennem retsstatens udvikling, som strækker sig fra Grundlovens indførelse til den moderne velfærdsstat. Har advokatstandens udvikling medført uformelle klassestrukturer, der gør at retssystemet ikke er lige for alle? Manglen på den ønskede sociale mobilitet er også belyst fra et politisk perspektiv, da Sofie Carsten Nielsen var Uddannelses- og Forskningsminister i 2014: ”Vi skal have flere med på alle niveauer. Der er fri og lige adgang til uddannelse i Danmark, men vi har ikke været i stand til at bryde den sociale arv. Det er ikke godt nok, og det skal der gøres noget ved (...) og samtidigt med, at vi ikke har brudt den sociale arv, spilder vi talent”. Ifølge ministeren er der 20% større sandsynlighed for at akademikerbørn læser jura end børn af ufaglærte. Samfundet er ifølge hende stadig bundet op på tradition og social arv.⁵ Projektet vil derfor også have en politisk betydning i det, det allerede er et omdiskuteret emne. Mit projekt ville kunne belyse udvikling af et magtfuldt erhverv og dets konsekvenser som en samfundsberende institution. Resultatet kan bruges til at konkludere, om vi kan skyde skylden på en manglende social mobilitet, og om advokaterhvervet gennem tiden har fulgt uformelle klassestrukturer, som enten har været ”fredet” eller udviklet sig i Danmarks historie som retsstat.

⁴ Notat fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2019), som har undersøgt, hvilket uddannelsesniveau de danskere, som blev født i 1986, havde som 30-årige

⁵ Udtalelse fra Sofie Carsten Nielsen (2014) Ritzau <https://folketidende.dk/artikel/uddannelser-skal-have-fat-i-unge-fra-hjem-uden-klaver-2014-6-23>

Afgrænsning

Jeg har valgt at fokusere på advokater og derfor ikke hele juriststanden. Man kan kategorisere danske jurister i fire grupper: Advokater, dommere og embedsmænd og forskere. Advokater skiller sig ud ved, at de har monopol på at føre retssager for andre. Denne magt gør dermed advokatstanden til et særligt interessant undersøgelsesobjekt, da de skal repræsentere alle borgere, og ikke kun de bedst stillede. Rekrutteringen af alle jurister er værd at undersøge, da deres arbejde er essentiel for opretholdelsen af retsstaten. Projektet ville dog blive alt for omfattende, hvis jeg valgte at inkludere de tre andre grupper. Desuden er der allerede blevet lavet undersøgelser, der kigger på dommerstanden og delvist embedsstanden. ⁶Der er derimod ikke noget forskning i nutidige danske advokaters rekruteringsmønster og dermed er der et ”hul” i litteraturen og i den viden, vi har, som mit projekt kan fylde ud.

Teori

Til at undersøge min problemstilling vil jeg gøre brug af en deduktiv metode. Jeg vil tage udgangspunkt i den tyske filosof og sociolog Jürgen Habermas’ teori om retsstatens udvikling og retliggørelsens faser i Europa. I værket *Theorie des kommunikativen Handelns*⁷ opdeler han denne udvikling i fire faser fra 1600-tallet til nu. Denne teori vil jeg bruge til at undersøge retsstatens udvikling, og hvad den her betyder for danske advokater.

Den første fase, som Habermas tager udgangspunkt i, er den borgerlige stat i form af Europas enevældige stater, der optræder i 1600-tallet. Den gamle religionsbaserede lovgivning bliver her udskiftet med en politisk, hvor kongen har magtmonopol. Juraen bag lovgivningen kunne kongen ikke stå for alene, og han rekrutterede derfor jurister, som primært havde en adelig baggrund.⁸

Den anden fase er dannelsen af den borgerlige retsstat. Borgerne får tildelt en ny række frihedsrettigheder, som bliver beskyttet af de forskellige forfatninger i Europa. Dette sker i Danmark, da Grundloven bliver indført i 1849, hvor særligt den enkeltes beskyttelse mod overgreb fra staten eller andre borgere er sikret. Magtens tredeling bliver herved indført. Rekrutteringen af advokater var i denne periode udelukkende fra eliten, og den lærde skole i det 19. århundrede var særligt præget af, at latinskolerne havde en direkte forbindelse til universiteterne.⁹

Den tredje fase betegnes som den demokratiske retsstat. Demokratiet, bliver i denne periode for alvor realiseret. I 1901 bliver der indført parlamentarisme, og borgernes politiske rettigheder bliver udvidet. Fagbevægelserne rettigheder bliver af den grund mere anerkendt, og kvinderne sikres stemmeret i 1915. Alle samfundslag gør sig her gældende på det politiske plan.¹⁰

⁶ Dommerstanden: Ole Hammerslev (2003), *Danish Judges in the 20th Century: A Sociolegal Study*.
Embedsmænd: BLEGVAD, B.-M (1973) *Juristernes rolle i samfundet*

⁷ Jürgen Habermas (1981). På dansk: ”Teorien om den kommunikative handling”

⁸ Dansk Forvaltningshistorie Bind 1, *Kancelliets Opgaver* (2000) af cand.mag., dr.jur Ditlev Tamm

⁹ Dansk Forvaltningshistorie Bind 1, *latinskolen* (2000) af cand.mag., dr.jur Ditlev Tamm

¹⁰ *Rettssociologi – klassiske og moderne perspektiver 2. udgave* (2022) af Ole Hammerslev og Mikael Rask Madsen

Den sidste fase er betegnet som den sociale og demokratiske retsstat. Denne fase leder op til den universelle velfærdsstat. Her forstærkes tendensen til at lave love, der forbedrer borgernes rettighedspositioner. I Danmark er et eksempel på dette SU-lovgivningen fra 1970. Formålet var blandt andet at sikre, at alle borgere uafhængigt af deres økonomiske position, skulle kunne påbegynde den uddannelse som vedkommende havde lyst til.¹¹ I 1970 skulle man være 28 år for at få SU, men lovgivningen er gennem de sidste 40 år blevet udvidet. Man skulle her tro, at også advokatfeltet forvandlede sig fra et elitemonopol til et meritokrati. Dette ville give retssystemet en relativ høj troværdighed, idet alle borgerne kunne blive ligeligt beskyttet, fordi alle samfundslag ville ideelt blive repræsenteret. Dog har Habermas også med sin samtidsanalyse belyst de udfordringer, som velfærdsstaten i Danmark står over for.

Velfærdsstaten i Danmark er at forstå som en demokratisk styret stat, hvor velfærden er det højeste mål. Samtidigt er velfærdsstaten også præget af det kapitalistiske samfunds ideer. Eksempelvis er dem, der modtager sociale ydelser, forpligtet til at lade deres liv styre af de paragraffer af loven, som omhandler netop dette. Man skal som arbejdsløs stå til rådighed for arbejdsmarkedet for at modtage understøttelse. Staten har med andre ord hjulpet erhvervslivet mere end den enkelte borger. Ifølge Habermas bliver disse mennesker fastlåst i deres rolle om at finde et arbejde. Derfor har de ikke overskud at hjælpe andre eller modtage supplerende undervisning. Disse grupper er blevet sociale klienter snarere end aktive medborgere. Det er blandt andet med til, at denne gruppe sidder fast i deres økonomiske og sociale position, og den sociale mobilitet bliver af denne grund mindre optimal.¹²

Klassesystemets definition: Inspiration fra England

For at se om denne udvikling har medført uformelle klassestrukturer i rekruttering af danske advokater, er jeg nødt til at definere, hvad der menes med et klassesystem. I et typisk klassesystem er familiens forskellige former for rigdom afgørende for barnets fremtid. For at se om netop Danmark uformelt lever op til denne samfundsstruktur har jeg valgt at lave en sammenligning af et typisk klassesystem, det engelske. Ifølge en rapport, der blev lavet af det *The Social Mobility and Child Poverty Commission*¹³, er det engelske samfund generelt er styret af eliten. I deres rapport konkluderes, at både skolegangen, universiteterne, og forældrenes indkomst er med til at opretholde klassesystemet. Ifølge undersøgelsen har 93% af offentligheden gået på en offentlig skole, mens 71% af alle overdommere har gået på en privatskole. I Storbritannien taler man om *The Clarendon Schools*. Disse skoler er de mest eksklusive, og omkring 14% af alle britiske dommere har gået på en af dem, og dommerne kan derfor ikke anses for repræsentative. Det engelske samfund er klassestruktureret, og særligt jurastanden er præget af dette.

Da der i Danmark allerede er gratis uddannelse, er det ikke relevant her at tale om ”formelle strukturer”, hvor forældrenes indkomst bliver direkte afspejlet. Der er privatskoler i Danmark, men det er ikke fordi, at denne skolegang nødvendigvis sikrer en bedre fremtid for barnet, som tilfældet

¹¹ Betænkning vedrørende økonomisk støtte til unge under uddannelse (1968), Det Juridiske Laboratorium ved Københavns universitet - https://www.elov.dk/media/betaenkninger/Betaenkning_vedroerende_oekonomisk_stoette_til_unge_under_uddannelse.pdf

¹² Retssociologi – klassiske og moderne perspektiver 2. udgave (2022) Dalberg-Larsen

¹³ Rapport fra The Social Mobility and Child Poverty Commission (2014) efter opfordring fra den daværende engelske regering.

er i England. Dog kan familien i Danmark stadig have en indflydelse på barnets fremtidskarriere. Familien kan sikre en god opdragelse og starten på et bredt socialt netværk. Disse aspekter kan være afgørende for karrierevejene. Da advokaterne før i tiden har været forbeholdt eliten, kunne man tro, at de uformelle aspekter enten er bibeholdt, eller at de har udviklet sig.

I mit projekt vil jeg anvende Habermas' redegørelse for styreformernes for at kunne svare på spørgsmålet om hvorvidt denne udvikling kan være med til at forklare årsagerne til, at Danmark har en general svækket social mobilitet. Min komparative analyse af det engelske classesystem, svarer på, om der er tale om, at Danmark har uformelle klassestrukturer, som i England ikke direkte kan spores gennem uddannelse i den universelle velfærdsstat.

Metode

For at udføre projektet vil jeg gennem bibliografier undersøge danske advokaters rekrutteringsmønster gennem de fire faser, som Habermas nævner. I de første to faser, der strækker sig fra enevælden til magtens tredeling, vil jeg finde mine data i *Danske Prokuratorer med kongelig Bevilling 1660-1869/ samt et Tillæg indeholdende Oplysninger om en del Prokuratorer uden kongelig bevilling*¹⁴. I denne del af undersøgelsen er min hypotese, at de fleste advokater kom fra eliten.¹⁵ Mange borgerrettigheder blev sikret, men magtfulde positioner såsom advokaternes blev styret af eliten. De to sidste faser vil blive understøttet med data fra Kraks Blå Bog, hvor et udvalg af de mest betydningsfulde advokater er beskrevet¹⁶. Derved bliver det interessant at se, om det stadig er eliten fra 1600-tallet, der har magtmonopolet i den universelle velfærdsstat. I bibliografierne vil der være information om de pågældende advokaters karrieremønstre og sociale baggrund. Disse data vil jeg bruge til at undersøge, om det er de samme aspekter, der gør sig gældende for rekrutteringen af danske advokater.

Da der er mange hundrede forskellige bibliografier med hver deres korte tekst, bliver jeg nødt til at downloade et software program, der hedder SPSS. Dette program vil hjælpe mig med at kategorisere data. Med andre ord overfører jeg PDF-bibliografier, så de bliver databehandlingsparate, ved at man skiller dem ad for at lave statistik. Jeg vil kategorisere dataet i forhold til Bourdieus tre kapitalformer¹⁷: Den økonomiske, kulturelle og sociale kapital. Herved skabers en prospografi, dvs. en relationel sammenhæng mellem de forskellige former for kapitaler gennem tiden. Dette vil blive udtrykt som et koordinatsystem, der ved hjælp af grafer kan give et overblik over udvikling.

1736 – juriststanden

Softwareprogrammet er meget dyrt at downloade på en privat computer, og et gebyr vil koste omkring 20.000 DKK.

¹⁴ Danske Prokuratorer med kongelig Bevilling 1660-1869/ samt et Tillæg indeholdende Oplysninger om en del Prokuratorer uden kongelig bevilling (1935) Henning Hjort Nielsen.

¹⁵ Reitzel-Nielsen, Erik and Popp-Madsen, Carl (eds.) (1936) Festskrift i Anledning af Tohundrede Aars Dagen for indførelsen af Juridisk Eksamen ved Københavns Universitet. Copenhagen: Nyt Nordisk Forlag – Arnold Busck

¹⁶ Opslagsværk, der giver pålidelig information om de mest betydningsfulde danskere. Først udgivet af Ove Krak i 1910, og opdateret hvert år.

¹⁷ Pierre Bourdieu (1930-2002), gjorde i sit værk *Forms of Capital* (1986) rede for de tre kapitalformer.

Mange universiteter i Danmark har allerede programmet, da det også bruges til diverse andre former for dataindsamling. Hvis jeg gennem min egen sociale kapital kan få skaffet mig en aftale med et universitet om brug af deres computere, kan jeg realisere projektet for meget få udgifter. En svaghed ved denne udførelse kan opstå, da de forskellige erhversbetegnelser og titler gennem tiden har ændret sig. En stationsforstander var betydningsfuld tidligere, men i dag eksisterer titlen ikke. Jeg skal derfor være opmærksom på data, og få et kendskab til de forskellige titler, der betegner diverse former for magt gennem tiden.

Konklusion

Jeg vil tro, at de forskellige datasæt, vil understøtte min hypotese om at advokatfeltet ikke er styret af meritokrati. Advokatstanden har gennem historien været forbeholdt eliten. Selvom man i den universelle velfærdsstat sikrer borgerne lige muligheder for uddannelse, er der stadig uformelle kriterier. Der er i Danmark ikke tale om et direkte classesystem, hvor særligt skolerne kan afgøre barnets fremtid. Familiens sociale netværk og opdragelse er derimod mere gældende. Derfor vil jeg tro, at datasættene fra Kraks Blå Bog, vil vise, at den mest afgørende faktor for rekrutteringen af danske advokater i den universelle velfærdsstat er den sociale kapital.

Tak

Først og fremmest vil jeg takke min forskerkontakt Ole Hammerslev for mange konstruktive samtaler. Min glæde ved juraen og forskningsverdenen er kun blevet forstærket, da jeg er blevet præsenteret for nye videnskabelige metoder, og relevant tekstmateriale for mit emne. Derudover vil jeg også takke min skole-koordinator Sima Masri for at introducere mig til projektet. Min forskningsidé udsprang efter undervisning i engelsk og samfundsfag på gymnasiet. Derfor vil jeg også takke min lærere i de givne fag, Anne Mette Finderup og Maria Dohlmann. Afslutningsvist vil jeg takke selve Projekt Forskerspirer. Det har været et givende forløb, hvor jeg også har fået venskaber på tværs af landet.

Kontakt

Ole Hammerslev, professor, Syddansk Universitet.

Litteraturliste

Artikler:

Notat fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2019):

<https://www.ae.dk/analyse/2019-11-dine-foraeldres-socialklasse-har-stor-betydning-for-din-uddannelse>

Udtalelse fra Sofie Carsten Nielsen (2014) Ritzau: <https://folketidende.dk/artikel/uddannelser-skal-have-fat-i-unge-fra-hjem-uden-klaver-2014-6-23>

Rapport fra The Social Mobility and Child Poverty Commission (2014)

<https://www.gov.uk/government/publications/elitist-britain>

Den Store Danske, <https://denstoredanske.lex.dk>

Bøger:

Hammerslev, Ole (2003) *Danish Judges in the 20th Century: A Sociolegal Study*

B.-M, Blegvad (1973). *Juristernes rolle i samfundet*. Copenhagen: Nyt fra samfundsvidenskaberne

Habermas, Jürgen (1981) *Teorien om den kommunikative handling*

Tamm, Ditlev (2000) *Dansk Forvaltningshistorie Bind 1*

Hammerslev, Dalberg-Larsen (2022) *Retssociologi – klassiske og moderne perspektiver*

Det Juridiske Laboratorium ved Københavns Universitet (1968), *Betænkning vedrørende økonomisk støtte til unge under uddannelse*.

Hjort Nielsen, Henning (1935) *Danske Prokuratorer med kongelig Bevilling 1660-1869/ samt et*

Reitzel-Nielsen, Erik and Popp-Madsen, Carl (eds.) (1936) *Festskrift i Anledning af Tohundrede Aars Dagen for indførelsen af Juridisk Eksamen ved Københavns Universitet*. Copenhagen: Nyt Nordisk Forlag – Arnold Busck

Henning Hjort Nielsen (1935) *Danske Prokuratorer med kongelig Bevilling 1660-1869/ samt et Tillæg indeholdende Oplysninger om en del Prokuratorer uden kongelig bevilling*

Bourdieu, Pierre (1986) *Forms of Capital*

Krak, Ove (2022) *Den Blå Bog* – Den kommer årligt